

afb. 4. In 1523 schetste Hans Holbein in zilverstift, zwart en rood krijt een studie van de handen van Erasmus; de rechterhand houdt een pen, aan de linkerhand is een zegelring geschoven.

(Musée du Louvre Parijs, inv. nr I8697)

vrede, behoorlijk bestuur en tirannie, opvoeding en huwelijk, steunde Erasmus' faam op zijn netwerk. Dat netwerk was voor zijn tijd ontzagwekkend groot. Het groeide uit zijn Europa-brede correspondentie. Die nieuwe 'Republiek der Letteren'—de *Respublica litteraria* zoals hij haar in navolging van de Italiaanse humanisten al noemde—vormde het grenzenloze vaderland waarin Erasmus zich pas echt thuis voelde. Zijn enige echte grens was immers de dood. Niet voor niets heeft de Rotterdamse Erasmus Universiteit niet een gestileerd portret maar de handtekening van haar naamgever als logo aangenomen. In het schrift openbaarde Erasmus zich

als geleerde en als mens. Hendrick de Keyser moet dat feilloos hebben aangevoeld met zijn ontwerp voor het beeld, waarin het boek de persoon opzichtig domineert. Geen wonder dat dit Erasmus' imago is geworden dat we nu overal terugvinden, op boektitels en op standbeelden van Genua tot Brooklyn. Ook de Rotterdamse stadssage rond Erasmus heeft zich bijna onmiddellijk gefocust op die hand die het boekblad vasthoudt. Al in 1661 meldt een Friese bezoeker het ook nu nog klassieke verhaal, *testcase* voor de slimheid van jonge kinderen: 'deselve de klok d'uren van den dag hoorende slaen, keert 't elckens een blad in 't boeck om'.